

Parters møte- og forklaringsplikt og vitnebevis

Parters møte- og forklaringsplikt – tvisteloven kapittel 23

I henhold til tvisteloven § 23-1 første ledd første punktum har en part som ikke har gyldig fravær plikt til å møte personlig i rettsmøte som vedkommende er innkalt til etter § 13-2. Parten har bare personlig møteplikt dersom dette følger av individuelt pålegg fra retten. Personlig møteplikt pålegges på begjæring fra en annen part eller når retten finner det nødvendig at parten deltar, jf. § 23-1 første ledd andre punktum. Dette er i samsvar med gjeldende rett, jf. tvistemålsloven § 115.

Selv om parten ikke er pålagt personlig møteplikt, kan det utgjøre fravær i saken dersom vedkommende ikke møter og heller ikke prosessfullmektigen møter, se tvisteloven § 16-8 og tvistelovsbrev nr. 18.

Partenes møteplikt er ikke geografisk begrenset. Retten kan fritta en part med møteplikt for å møte etter begjæring, dersom vilkårene for fjernavhør er tilstede eller retten ikke finner tilstrekkelig grunn til at parten er tilstede, jf. tvisteloven § 23-1 første ledd tredje punktum. Møteplikten gjelder hele rettsmøtet, med mindre retten frittar for deler av det. I forarbeidene er nevnt at fritak for deltakelse i deler av rettsmøtet kan være aktuelt ved sykdom eller andre hindringer som nevnt i § 13-4, men som ikke utgjør gyldig fravær. Retten kan bestemme at en part som er fritatt for å møte, skal holde seg tilgjengelig for kontakt i den tiden rettsmøtet pågår. Denne plikten til å holde seg tilgjengelig er ikke sanksjonert med fraværsvirkning.

I saker uten fri rådighet kan retten bestemme at en part som uteblir uten gyldig fravær kan pågripes, jf. tvisteloven § 23-1 fjerde ledd. Videre kan retten bestemme at en part som møter beruset skal fengsles.

En part plikter personlig å avgi partsforklaring hvis en annen part eller retten krever det, jf. tvisteloven § 23-2 første ledd. Dersom parten ikke er til stede i rettsmøtet, kan forklaringen gis ved fjernavhør eller ved bevisopptak. Reglene om den praktiske gjennomføringen av partsavhør følger av § 23-2 andre ledd. Bestemmelsen inneholder noen særskilte regler om partsforklaring, men ellers gis reglene om vitneavhør tilsvarende anvendelse. Det følger av § 23-2 andre ledd første punktum at en part med prosessfullmektig først skal avhøres av sin prosessfullmektig, så av andre parter, og deretter av retten. Dette innebærer en endring fra ordlyden i tvistemålsloven § 113, men er i tråd med hovedregelen i praksis. Parter uten prosessfullmektig skal først avhøres av retten, jf. § 23-2 andre ledd andre punktum.

Vitnebevis – tvisteloven kapittel 24

Reglene om vitnebevis i kapittel 24 må sees i sammenheng med de alminnelige reglene om bevis i kap. 21 og reglene om bevisforbud og bevisfritak i kap. 22, se omtalen av disse kapitlene i tvistelovsbrev nr. 23 og 24.

Hovedregelen i tvisteloven § 24-1 første ledd er at enhver som kan ha noe å forklare av betydning for det faktiske avgjørelsesgrunnlaget i saken har plikt til å møte som

vitne i rettsmøte etter innkalling i henhold til § 13-3. Bestemmelsens regler om vitners møteplikt, suppleres av reglene om vitners forklaringsplikt i § 21-5.

Til forskjell fra tvistemålsloven § 199 er vitneplikten etter tvisteloven ikke geografisk begrenset. Vitneplikten gjelder for personer som bor eller oppholder seg i Norge, og som ikke har gyldig fravær etter § 13-4 første ledd, jf. § 24-1 andre ledd. Etter bestemmelsens tredje ledd er utgangspunktet at vitnet skal møte direkte for den dømmende rett, men retten kan bestemme at forklaringen skal avgis ved fjernavhør eller bevisopptak. Avstanden til rettsstedet vil kunne ha betydning for vurderingen om vitnet skal avgi forklaring direkte for den dømmende rett eller ved fjernavhør eller bevisopptak, jf. NOU 2001:32 s. 968-969.

Vitner skal som hovedregel avhøres enkeltvis, jf. tvisteloven § 24-6 første ledd. Dersom partene samtykker og retten finner det ubetenkelig, kan vitnet følge forhandlingene før det er avhørt. Dette innebærer en viss innstramming av dagens hovedregel om at vitner ikke skal gis adgang til å overvære forhandlingene før de blir avhørt. Etter andre ledd kan et vitne som i vesentlig grad bistår eller har bistått en part i det forholdet saken gjelder, tillates å følge forhandlingene når parten begjærer det.

Etter tvisteloven § 24-7 første punktum kan retten beslutte at en part eller andre personer skal forlate rettssalen, mens et vitne avhøres, når det er særlig grunn til å frykte at vitnet ellers ikke vil gi en uforbeholden forklaring. Dette viderefører regelen i tvistemålsloven § 214. I tvisteloven § 24-7 andre punktum innføres en plikt for retten til å sørge for at spørsmål som den utelukkede parten måtte ha til vitnet blir stilt. Etter avhøret skal retten gjøre den utelukkede parten kjent med forklaringen, jf. § 24-7 tredje punktum.

Reglene i tvisteloven § 24-8 om framgangsmåten ved innledning til en vitneforklaring viderefører i hovedsak gjeldende rett. Etter bestemmelsens andre ledd kan vitnet som hovedregel velge å oppgi arbeidssted i stedet for bolig til retten. Dersom det er fare for at vitnet eller vitnets nærstående kan bli utsatt for en forbrytelse som krenker liv, helse, eller frihet, eller vesentlig velferdstap av annen art, kan rettens leder beslutte at opplysninger om bopelen eller arbeidsstedet bare skal opplyses skriftlig til retten. I § 24-8 fjerde ledd er det gjort en endring i reglene om forsikring, ved at tvisteloven går tilbake til at forsikring skal gis på "ære og samvittighet". Det tidligere kravet om å løfte høyre hånd når forsikringen avgis er ikke gjeninnført. Også vitner som kan kreve seg fritatt for å gi forklaring skal avgi forsikring når de samtykker i å forklare seg.

Tvisteloven § 24-9 om gjennomføring av vitneavhør innebærer også i hovedsak en videreføring av gjeldende rett. Etter tredje ledd i bestemmelsen kan vitnet bruke notater til støtte for hukommelsen, men vitnet må opplyse om når, av hvem, og til hvilket formål notatet er gjort. I forklaringen kan vitnet også vise til skriftlig forklaring som er framlagt etter § 21-12, men skal i tillegg svare på spørsmål fra retten og partene.

Aktuelle problemstillinger – diskusjonstemaer:

1. Innebærer tvisteloven § 16-8 at parten må møte under hovedforhandlingen for å unngå forfall i saken, selv om han ikke er pålagt personlig møteplikt?
2. I hvilke tilfeller vil det være praktisk å fritta en part fra å møte, selv om partens oppmøte er krevd av motparten?
3. Hvordan kan møteplikten for parter og vitner håndheves?
4. I hvilke tilfeller kan retten beslutte at en part uten prosessfullmektig skal forlate rettssalen når et vitne skal forklare seg?

Forarbeider:

NOU 2001: 32 s. 965-976

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 461-465

Utarbeidet av seniorrådgiver Christofer Eriksen
Domstoladministrasjonen, juridisk enhet